

บทที่ 3

วิธีวิทยาการวิจัย (Research Methodology)

วิธีวิทยาการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการมีส่วนร่วมออกแบบ , ร่วมออกแบบ (Participatory Design , Co-design)

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research)

การดำเนินการวิจัยโดยการวิจัยเอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ประกอบด้วย ตัวบทกฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบและคำสั่ง ข้อบังคับของกระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานราชการต่างๆ รวมถึงคำพิพากษาต่างๆ และจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ประกอบด้วย ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย ตำรา บทความในวารสาร เอกสารการสัมมนา และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ในรูปแบบของเว็บไซต์ เอกสารที่เกี่ยวข้องนี้มีทั้งเอกสารไทยและต่างประเทศ ซึ่งส่วนหนึ่งของการวิจัยเอกสารนี้ ปรากฏอยู่ในบทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมและเป็นข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ ร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการมีส่วนร่วมออกแบบ

1.1 กฎหมายที่วิเคราะห์

กฎหมายไทย

กฎหมายที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นกฎหมายที่บังคับใช้กับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ได้แก่ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 เป็นกฎหมายที่กำหนดมาตรการสอบสวนและเทคนิคพิเศษในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 เป็นกฎหมายที่มุ่งปราบปรามการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการและจัดการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดในความผิดมูลฐานที่กฎหมายกำหนดและกำหนดมาตรการของสถาบันการเงินในการป้องกันการฟอก

เงิน และกฎหมายที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อกำหนดวิธีพิจารณาคดีในคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน ได้แก่ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559

กฎหมายระหว่างประเทศ

กฎหมายระหว่างประเทศที่สำคัญและจำเป็นต่อการอนุรักษ์การกฎหมายภายในของไทย ได้แก่ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000) และได้ศึกษาแนวทางที่เป็นหลักสากลตามอนุสัญญาของสภายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองผลประโยชน์ทางการเงินของประชาคมยุโรป (Convention on the protection of the European Communities' financial interests) อนุสัญญาของสภายุโรปว่าด้วยการฟอกเงิน การตรวจค้น การยึด และการริบสิ่งที่ได้มาจากอาชญากรรม (Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime) และอนุสัญญาของสภายุโรปว่าด้วยการทำการค้าด้วยวิธีวิธีการอาศัยความเป็นคนที่รู้ข้อมูลภายใน (Convention on Insider Trading) รวมทั้งศึกษาสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียน (Treaty on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters) เพื่อให้การบัญญัติกฎหมายต้นแบบสอดคล้องกับแนวทางความร่วมมือของประชาคมอาเซียน

กฎหมายต่างประเทศ

ประเทศสหรัฐอเมริกา ศึกษาในส่วนที่กำหนดมาตรการพิเศษและมาตรการด้านโทษที่ใช้บังคับกับความผิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ได้แก่ United States Code Racketeer, Influenced and Corrupt Organizations Act 1970 The Federal Communications Act 1934, The Federal Wiretap Act 1986, The Communication Assistance for Law Enforcement Act 1994, The Foreign Intelligence Surveillance Act 1978 (FISA), Attorney General's Guidelines on Federal Bureau of Investigation Undercover Operations, The Federal Rules of Criminal Procedure สหราชอาณาจักร ศึกษาในส่วนที่กำหนดมาตรการพิเศษและมาตรการด้านโทษที่ใช้บังคับกับความผิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ได้แก่ The Police and Criminal Evidence Act 1984, Criminal Justice Act 1988, The Regulation of Investigation Power Act 2000 (RIPA), The Regulation of Investigation Power Act 2000, The Power of CRIMINAL Courts Act 1973 ประเทศฝรั่งเศส ศึกษาในส่วนที่กำหนดมาตรการพิเศษและมาตรการด้านโทษที่ใช้บังคับกับความผิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส

ประเทศเยอรมนี ศึกษาในส่วนที่กำหนดมาตรการพิเศษและมาตรการด้านโทษที่ใช้บังคับกับความผิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจตามรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐเยอรมนี (Grundgesetz) ประมวลกฎหมายอาญา (StGB) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Strafprozessordnung) และ The Principal Witness Act

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การวิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่อง que ศึกษาตามประเด็นสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะใช้ในการวิเคราะห์ร่วมกับวิธีการวิจัยวิธีอื่น รายละเอียดดังนี้

2.1 ประชากรสัมภาษณ์

ประชากรสัมภาษณ์กำหนดให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญและมีอำนาจในการกำหนดนโยบายโดยตรงหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 7 คน โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกประชากรสัมภาษณ์ด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย

- 1) ผู้บังคับการกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ หรือผู้ได้รับมอบหมาย
- 2) อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือผู้ได้รับมอบหมาย
- 3) อธิบดีอัยการสำนักงานคดีเศรษฐกิจและทรัพยากร หรือผู้ได้รับมอบหมาย
- 4) เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน หรือผู้ได้รับมอบหมาย
- 5) ประธานแผนกคดีพาณิชย์และคดีเศรษฐกิจในศาลฎีกา หรือผู้ได้รับมอบหมาย
- 6) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (จำนวน 2 คน)

2.2 ประเด็นสัมภาษณ์

ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์มีดังนี้

- 1) สถานการณ์และสภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจขององค์กรหรือหน่วยงานของท่านในปัจจุบัน
- 2) ท่านเห็นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการบังคับใช้กับคดีอาญาทางเศรษฐกิจและการเงินหรือไม่ อย่างไร ใน 3 ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมคือ กระบวนการดำเนินคดีขึ้นก่อนการพิจารณา ระหว่างพิจารณาและหลังการพิจารณา

3) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการมีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทางเศรษฐกิจ และการเงินเป็นการเฉพาะ

4) ท่านเห็นว่าโครงสร้างของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทางเศรษฐกิจและการเงินต้นแบบ ควรมีโครงสร้างเพิ่มเติมจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องใดบ้าง อย่างไร

5) ข้อเสนอแนะหรือข้อแนะนำอื่นที่คิดว่าเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินต้นแบบ

3. การมีส่วนร่วมออกแบบ , ร่วมออกแบบ (Participatory Design , Co-design)

งานวิจัยนี้มีเป้าหมายที่จะจัดทำกฎหมายเพื่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ดังนั้น โครงสร้างของกฎหมายจะต้องมีสาระสำคัญที่เกิดจากการที่ผู้มีส่วนร่วมโดยตรงกับการบังคับใช้กฎหมาย การวิจัยนี้จึงได้นำเอาแนวคิด (Concept) ของวิธีการมีส่วนร่วมออกแบบ , ร่วมออกแบบ หรือ Participatory Design (PD) หรือ Co-design มาประยุกต์ใช้ แนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่ศาสตราจารย์ ดร. สุณีย์ มัลลิกะมาลย์ ได้นำมาใช้ทดลองกับการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดทำประมวลกฎหมายอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและประสบความสำเร็จอย่างมาก เนื่องจากวิธีดังกล่าวเป็นกระบวนการออกแบบที่ได้กำหนดให้มีกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องโดยตรง (Stakeholders) ในการบังคับใช้กฎหมายจากรูปแบบและโครงสร้างของกฎหมายต้นแบบ (Model Law) ที่จะกำหนดขึ้นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบ เพื่อให้แน่ใจว่ากฎหมายต้นแบบดังกล่าว จะสามารถใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้ เป็นกระบวนการวิธีการที่เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงได้ช่วยกันคิดหาคำตอบเกี่ยวกับโครงสร้างและเนื้อหาของกฎหมายที่ควรจะเป็น ซึ่งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นประชากรที่มีส่วนร่วมในการออกแบบนั้น จะทำให้ได้กฎหมายต้นแบบ (Model Law) ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมโดยแท้ของผู้ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ออกมานั่นเอง (สุณีย์ มัลลิกะมาลย์และคณะ, 2556)

การมีส่วนร่วมออกแบบ, ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) เป็นเทคนิคทางการตลาดเพื่อสังคมชุมชนที่กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีแนวคิดที่ข้อมูลที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้วิเคราะห์หาคำตอบตามโจทย์วิจัยนั้น ควรจะต้องคำนึงถึงความต้องการของกลุ่มประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงที่จะเป็นผู้หาคำตอบให้ผู้วิจัยมากกว่าการที่ผู้วิจัยเองเป็นฝ่ายคิดคำตอบเอง แนวคิดนี้จึงใช้วิธีการให้ผู้ที่มีส่วนได้เสียหรือเกี่ยวข้องโดยตรง (Stakeholders) เป็นประชากรที่จะมีส่วนร่วมออกแบบคำตอบตามโจทย์วิจัย จึงจะทำให้ได้คำตอบที่ตรงกับความประสงค์และต้องการ

ของผู้เกี่ยวข้องโดยตรง ดังนั้น ในการจัดทำกฎหมายต้นแบบเพื่อให้ได้กฎหมายที่ดีสามารถใช้บังคับอย่างได้ผลนั้น ผู้วิจัยควรที่จะให้ผู้มีส่วนได้เสียกับกฎหมายฉบับนั้น ๆ ได้มีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการออกแบบสาระสำคัญของบทบัญญัติกฎหมายที่เห็นว่าควรมีบัญญัติไว้กฎหมาย โดยที่ผู้วิจัยมีหน้าที่ในการนำเอาคำตอบจากการใช้วิธีวิทยาการวิจัยนี้ไปวิเคราะห์ตามหลักวิชาการและวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการวิธีวิทยาการวิจัยอื่นที่กำหนดไว้ ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้สำหรับการจัดทำกฎหมายให้เป็นกฎหมายที่เหมาะสมต่อการบังคับใช้ (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์และคณะ, 2558 : 89)

กระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบได้กำหนดขึ้นในวันพุธที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560 เวลา 09.00 – 16.00 น. ณ ห้องประชุม 12A02 – 12A03 ชั้น 12A อาคาร 11 มหาวิทยาลัยศรีปทุม บางเขน ใช้เวลาในการดำเนินการเป็น 2 ช่วง กล่าวคือ ช่วงเช้า (09.00 – 12.00 น.) ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มประชากรตามประเภทของหน่วยงานออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้ใช้บังคับกฎหมาย กลุ่มหน่วยงานด้านเศรษฐกิจ และกลุ่มภาคเอกชน/ภาคประชาชน และจะใช้วิธีนำเสนอความเป็นมาและวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยและได้กำหนดประเด็นสำหรับการมีส่วนร่วมในการออกแบบ ได้แก่ โครงสร้างและสาระสำคัญของกฎหมายต้นแบบ (Model Law) คือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินเพื่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ที่มีประเด็นสาระสำคัญใน 3 ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม คือ กระบวนการดำเนินคดีขึ้นก่อนการพิจารณา ระหว่างพิจารณาและหลังการพิจารณา แล้วให้แต่ละกลุ่มแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ โครงสร้างและสาระสำคัญของกฎหมายดังกล่าว การดำเนินการใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง หลังจากนั้นจึงให้แต่ละกลุ่มเสนอประเด็นความคิดเห็นที่ได้มาเพื่อให้อีก 2 กลุ่มที่เหลือได้รับทราบข้อมูลความเห็นในมุมมองและประสบการณ์ทำงานในหน้าที่ที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้แลกเปลี่ยนมุมมองกฎหมายของแต่ละฝ่าย

ในช่วงบ่าย (13.00 – 16.00 น.) จะแบ่งกลุ่มประชากรใหม่ออกเป็น 3 กลุ่ม โดยการให้แต่ละกลุ่มแยกออกจากกันเพื่อมารวมเป็นกลุ่มใหม่โดยที่แต่ละกลุ่มจะประกอบด้วย ผู้ใช้บังคับกฎหมาย หน่วยงานด้านเศรษฐกิจ ภาคเอกชนและภาคประชาชน เพื่อให้เกิดความหลากหลายในมุมมองและความคิดเห็น เพื่อจะได้ช่วยกันระดมสมองเกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้างและสาระสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินต้นแบบใน 3 ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมอีกครั้ง การดำเนินการในช่วงบ่ายนี้จะใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง หลังจากนั้น จึงให้แต่ละกลุ่มนำเสนอประเด็นความคิดเห็นที่ได้มาเพื่อให้อีก 2 กลุ่มได้รับทราบ ซึ่งผลจากการดำเนินการครั้งนี้ จะทำให้ผู้วิจัยได้พบข้อคิดเห็นที่มีความเหมือนและความ

แตกต่างกันของแต่ละกลุ่ม และสามารถนำมาใช้วิเคราะห์เพื่อกำหนดโครงสร้างของกฎหมาย
วิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินที่เหมาะสมต่อไป

3.1 กลุ่มประชากรที่ร่วมออกแบบ

กลุ่มประชากรเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ในการบังคับใช้กฎหมายจากรูปแบบ
และโครงสร้างของกฎหมายต้นแบบ (Model Law) ที่จะกำหนดขึ้น เป็นบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ที่
เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ โดยแบ่งออกเป็น
3 กลุ่มและมีประชากรดังนี้

1) กลุ่มผู้บังคับใช้กฎหมาย ได้แก่ อธิบดีอัยการสำนักงานคดีเศรษฐกิจและ
ทรัพยากรหรือผู้แทน ผู้บังคับการกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับ
อาชญากรรมทางเศรษฐกิจหรือผู้แทน อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษหรือผู้แทน เลขาธิการ
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินหรือผู้แทน อธิบดีศาลอาญาหรือผู้แทน อธิบดี
กรมราชทัณฑ์หรือผู้แทน อธิบดีกรมบังคับคดีหรือผู้แทน

2) กลุ่มหน่วยงานด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายและคดี ธนาคาร
แห่งประเทศไทยหรือผู้แทน ปลัดกระทรวงการคลังหรือผู้แทน ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจ
การคลังหรือผู้แทน เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์หรือ
ผู้แทน

3) กลุ่มภาคเอกชนและภาคประชาชน ได้แก่ เลขาธิการสมาคมธนาคารไทยหรือ
ผู้แทน กรรมการและผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหรือผู้แทน เลขาธิการสภา
ทนายความหรือผู้แทน เลขาธิการสมาคมขายตรงไทยหรือผู้แทน เลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครอง
ผู้บริโภคหรือผู้แทน นักวิชาการ

3.2 ประเด็นร่วมออกแบบ

การระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทาง
เศรษฐกิจและการเงินต้นแบบเพื่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจของ
ประเทศไทย มีประเด็นเกี่ยวกับโครงสร้างและสาระสำคัญของกฎหมายแยกออกเป็นกระบวนการ
ดำเนินคดีขั้นก่อนการพิจารณาคดีคือ การสืบสวน สอบสวน กระบวนการดำเนินคดีขั้นระหว่างการ
พิจารณาคดีคือ ระบบการพิจารณาคดี พยานหลักฐาน และกระบวนการดำเนินคดีขั้นหลังการ
พิจารณาคดีคือ การกำหนดโทษและมาตรการ ดังนี้

1) กระบวนการดำเนินคดีขั้นก่อนการพิจารณา

- การค้นตัวบุคคลหรือยานพาหนะ

- การคัดฟังหรือการเข้าถึงข้อมูล
 - การอำพราง
 - การต่อรองคำรับสารภาพ
- 2) กระบวนการดำเนินคดีขึ้นระหว่างการพิจารณาคดี
- การใช้ระบบไต่สวน
 - การกันตัวผู้ต้องหาไว้เป็นพยาน
- 3) กระบวนการดำเนินคดีขึ้นหลังการพิจารณาคดี
- ระบบวันปรับ
 - การริบทรัพย์ตามมูลค่า
 - การคุมประพฤตินิติบุคคล

4. การประชุมรับฟังความเห็น (Hearing)

หลังจากจัดทำร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. เสร็จเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้ร่างพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าวมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและปราบปรามการอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน จึงได้ดำเนินการจัดประชุมเพื่อนำเสนอร่างกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินต้นแบบและรับฟังความเห็น เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๐ เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๓.๐๐ น. ณ มหาวิทยาลัยศรีปทุม บางเขน มีผู้เข้าร่วมประชุมจากหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย ประกอบด้วย กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ สำนักงานคดีเศรษฐกิจและทรัพยากร สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักวานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กรมบังคับคดี กรมคุมประพฤติ สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค สภานายความ สมาคมธนาคารไทย สมาคมขายตรงไทย นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๖๐ คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการวิจัยเอกสารและจากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และได้นำคำตอบที่ได้รับจาก

กระบวนการมีส่วนร่วมออกแบบกฎหมายมาเป็นแนวทางในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. และนำความเห็นและข้อสังเกตที่ได้รับจากการประชุมรับฟังความเห็น (Hearing) มาปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติฯ จนได้ร่างกฎหมายที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์อันเป็นคำตอบของการวิจัยครั้งนี้

6. การจัดทำร่างกฎหมาย

กฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินต้นแบบที่เป็นคำตอบของคดียุติพันธ์ฉบับนี้ จะเป็นการสร้างกลไกในรูปแบบของกฎหมายที่รองรับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ทำให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความชอบธรรมภายใต้หลักนิติธรรม มีความโปร่งใส ประชาชนมีส่วนร่วมและสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ในการยกร่างกฎหมาย ผู้วิจัยคำนึงถึงหลักพื้นฐานในการร่างกฎหมายเป็นสำคัญ เนื่องจากกฎหมายเป็นข้อบังคับหรือข้อกำหนดที่ตราขึ้นเพื่อบังคับให้บุคคลต้องปฏิบัติ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษ กฎหมายจึงเป็นสิ่งที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในเรื่องต่าง ๆ ดังนั้น ยังมีกฎหมายมากขึ้นเท่าใด สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมถูกจำกัดมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้น เรื่องที่จะตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับต้องมีลักษณะเป็นกรณีที่มีความจำเป็นอย่างแท้จริงและรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดบัญญัติให้กระทำได้ และการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมายต้องเป็นไปเพียงเพื่อให้การใช้บังคับกฎหมายนั้นประสบความสำเร็จ โดยจะกระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมีได้ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, คู่มือตรวจสอบความจำเป็นในการตรากฎหมาย : 1)

ในการจัดทำกฎหมายต้นแบบ ผู้วิจัยได้ยกร่างกฎหมายระดับพระราชบัญญัติคือร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. เนื่องจากปัจจุบันไม่มีกฎหมายวิธีสบัญญัติที่ใช้เฉพาะกับคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน จึงต้องใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งบังคับใช้กับคดีอาญาทั่วไป ไม่สามารถบังคับใช้กับอาญาทางเศรษฐกิจและการเงินที่มีลักษณะเฉพาะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ รวมทั้งกฎหมายพิเศษที่ใช้บังคับต่างมีเนื้อหาและมาตรการพิเศษที่แตกต่างกัน ไม่ได้มุ่งบังคับเฉพาะคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน ด้วยเหตุนี้ การบังคับใช้กฎหมายสารบัญญัติที่มีอยู่หลายฉบับตามลักษณะความผิดให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องจัดทำกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินต้นแบบ เพื่อวางแนวทางการบังคับใช้กฎหมายและมาตรการพิเศษให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเอกภาพ ทำให้เกิดความชอบธรรมในการใช้อำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ภายใต้หลักสิทธิมนุษยชน และในการตรา

กฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในกรณีที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 26 ซึ่งเหตุผลในการตราร่างกฎหมายนี้ เนื่องจากความผิดคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป ประกอบกับมีกฎหมายสารบัญญัติที่กำหนดความผิดไว้เป็นจำนวนมาก และมีกฎหมายพิเศษที่ใช้บังคับหลายฉบับมีเนื้อหาและมาตรการพิเศษที่แตกต่างกันตามประเภทคดี ดังนั้น เพื่อวางแนวทางการบังคับใช้กฎหมายและมาตรการพิเศษให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเอกภาพและเหมาะสมกับประเภทคดี จำเป็นต้องจัดทำกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเฉพาะเพียงฉบับเดียวที่กำหนดมาตรการพิเศษในการสืบสวน การสอบสวน วิธีพิจารณาคดี การบังคับโทษและมาตรการที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

กระบวนการจัดทำร่างกฎหมายนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาข้อค้นพบของงานวิจัยตามวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้ กล่าวคือ ได้นำผลจากการวิจัยเอกสาร (Documentary research) ทั้งแนวคิดทฤษฎีกฎหมายไทย กฎหมายต่างประเทศ อนุสัญญาระหว่างประเทศ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำผลที่ได้รับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีและความเห็นในการจัดทำกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน ตลอดจนโครงสร้างของกฎหมายมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่จะนำไปสู่โครงสร้างของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเฉพาะและนำไปสู่การจัดทำกฎหมายต้นแบบ โดยในแต่ละประเด็นจะกำหนดไว้ใน 3 ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมคือ กระบวนการดำเนินคดีขึ้นก่อนการพิจารณาคดี ระหว่างการพิจารณาคดีและหลังการพิจารณาคดี และนำประเด็นดังกล่าวไปจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบกฎหมาย (Participatory Design , Co-design) เพื่อเป็นการยืนยันความครบถ้วนสมบูรณ์ตามความต้องการของให้ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายและผู้ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย โดยคำตอบที่ได้จากกระบวนการดังกล่าว นำไปสู่การจัดทำกฎหมายต้นแบบ (Model Law) โดยการยกร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. เมื่อได้ร่างกฎหมายแล้ว จึงดำเนินการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น (Hearing) โดยเชิญผู้ที่เคยให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและจากการมีส่วนร่วมในการออกแบบและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมประชุม และผู้วิจัยได้นำความเห็นและข้อสังเกตที่ได้รับจากที่ประชุมมาปรับปรุงแก้ไข จนได้ร่างพระราชบัญญัติฯ ที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์